

правові режими складових частин агросфери, які, по-перше, враховуватимуть агроекологічний стан конкретних сільських територій (сільських територій конкретної природно-господарської зони, області, району) та, по-друге, підпорядкують їх зміст загальним правовим вимогам щодо забезпечення екологічної безпеки агросфери у межах території України.

Використані джерела:

1) Созінов О. О. Про найважливіші показники та кількісно-якісні властивості мега-агроєкосистеми (агросфери) України / О. О. Созінов, В. і. Придатко, Р.І. Бурда, О. Г. Тараріко, О. О. Кучер //Агробіорізноманіття України: теорія, методологія, індикатори, практика. – Книга 2. – Київ, 2005. – С. 17-19.

2) Трегобчук В., Прадун В. Аграрна сфера: модель сталого розвитку // Вісник ПАН України. – 2004. – № 9. – С. 8-16.

3) Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

4) Закон України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 - 2015 роки” // Офіційний вісник України. – 2000. – № 43. – Ст. 1817.

5) Закон України “Про екологічну мережу України” // Офіційний вісник України. – 2004. – № 29. – Ст. 1950.

ВИМОГИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ЗЕМЕЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Шульга М. В.,

*доктор юридичних наук, професор
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

Підвищення рівня науково-технічного прогресу викликало суттєві зміни та ускладнення у сфері взаємовідносин суспільства і довкілля. В результаті розвитку продуктивних сил останнім часом вплив антропогенної діяльності людини на стан довкілля як в цілому, так і земельних ресурсів зокрема, став визначальним. Така ситуація обумовлена тим, що, з одного боку, у процесі проведення сучасної земельної реформи та включення землі до ринкового обігу обсяг та перелік земельних прав суб'єктів (власників і користувачів земельних ділянок) значно розширився, а з іншого – держава послабила свій вплив на діяльність носіїв земельних прав, пов'язану з безпосереднім використанням земельних ділянок. Як результат сьогодні спостерігаємо різке погіршення якості земель, зокрема сільськогосподарського призначення, та ряд інших грубих порушень законодавства про охорону земель.

Земельний кодекс України (ст. 5), закріплюючи принцип пріоритету вимог екологічної безпеки, має забезпечувати реалізацію екологічних інтересів як окремого індивідуума, так і суспільства в цілому в земельних правовідносинах. В

даному випадку йдеться про пріоритет екологічних інтересів над економічними як форму реалізації принципу екологічної безпеки в земельному праві України.

Вимоги екологічної безпеки, які знайшли своє закріплення в земельному законодавстві, за своїм характером є імперативними. Вони мають спонукати суб'єктів, що здійснюють безпосередню експлуатацію землі, до такої поведінки, яка б забезпечувала передовсім охорону земель як природного об'єкта. Окрім того, наявність законодавчо закріплених вимог екологічної безпеки має створювати умови для своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації в сфері земельних відносин реальних, а також потенційних загроз антропогенного та природного походження не тільки для життя та здоров'я людини, а і для інших компонентів біосфери.

Зазвичай вимоги екологічної безпеки знаходять своє відображення у правовому режимі земель, наприклад, природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, оздоровчого, рекреаційного та лісогосподарського призначення, а також земель водного фонду. Саме в правовому режимі названих земель земельно-екологічні норми відіграють визначальну роль.

Вимоги екологічної безпеки можуть бути також реалізовані шляхом використання механізму встановлення обмежень екологічного характеру для суб'єктів земельних правовідносин.

Пріоритет вимог екологічної безпеки означає, що за наявності колізії між земельно-екологічними приписами та власне земельно-правовими нормами за основу слід приймати та керуватися саме земельно-екологічними нормами.

Забезпечення вимог екологічної безпеки в земельних правовідносинах можливе за різними напрямками, наприклад, при виникненні земельних прав, а також при їх припиненні. Коли йдеться, скажімо, про виникнення права власності на земельну ділянку чи права землекористування, то обов'язковою стадією процедури виникнення земельних прав виступає розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки.

У процесі розроблення документації із землеустрою в ній мають бути встановлені певні екологічні обмеження до використання конкретної земельної ділянки з урахуванням її цільового призначення. Тим самим зменшується екологічний ризик при майбутньому використанні земельної ділянки за цільовим призначенням. Врахування екологічних вимог при розробленні землевпорядної документації забезпечується законодавчим закріпленням обов'язковості її погодження у певних випадках з уповноваженими органами. Отже, саме на етапі погодження і затвердження проектів землеустрою щодо відведення земельної ділянки реалізуються екологічні вимоги. Так, Порядком погодження природоохоронними органами матеріалів щодо вилучення (викупу), надання земельних ділянок (п. п. 4.2. і 4.4.), затвердженням наказом Мінприроди Україна від 05.11.2004 р. № 434, передбачено, що при розгляді матеріалів про надання земельної ділянки природоохоронним органом проводиться оцінка відповідності законодавству запланованої діяльності та її допустимості з точки зору потреб формування екологічної мережі та впливу на довкілля. Саме на основі цієї оцінки зацікавленій особі надається позитивний чи негативний висновок щодо проекту землеустрою.

Якщо проект землеустрою не відповідатиме екологічним вимогам, він не буде погодженим відповідним органом, і як наслідок – не може бути затверджений уповноваженим органом. Якщо ж проект землеустрою буде погоджений і затверджений, але суперечитиме екологічним вимогам, він може бути скасований у судовому порядку і не виступатиме елементом юридичного складу як підстави виникнення земельних прав.

Аналогічним чином забезпечення вимог екологічної безпеки здійснюється і при виникненні земельних прав у процесі безоплатної приватизації земельних ділянок державної та комунальної власності громадянами (ст. 118 ЗК України). В межах такої приватизації здійснюється перевірка дотримання екологічного законодавства.

Реалізація вимог екологічної безпеки можлива і в земельних правовідносинах, які формуються щодо припинення земельних прав. Йдеться, зокрема, про вилучення земельних ділянок для суспільних та інших потреб за рахунок земель, які виконують важливі екологічні функції. Як відомо, використання цих земель за цільовим призначенням без дотримання земельно-екологічних приписів заборонено законом. Аналогічним чином здійснюється реалізація вимог екологічної безпеки при використанні земельної ділянки способами, які суперечать екологічним вимогам, або використання її не за цільовим призначенням у випадку припинення прав на неї.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕКРЕАЦІЙНИХ, КУРОРТНИХ, ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧИХ ЗОН.

Бевз О. В.,

кандидат юридичних наук,

кафедра екологічного права юридичного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У сучасних умовах особливу цінність з точки зору забезпечення суб'єктивного права громадян на екологічну безпеку мають рекреаційні, курортні та лікувально-оздоровчі зони. Адже для забезпечення здоров'я і життя людини необхідно, щоб природні умови, в яких проживає (перебуває) людина, були постійно сприятливими і здоровими та не викликали у неї різних негативних афектів, тобто вони мають характеризуватися екологічними і соціально-медичними показниками [1, с. 209]. Саме такі умови існування людини за своїм призначенням повинні забезпечувати курортні, лікувально-оздоровчі, рекреаційні зони.

Цінність таких територій, які наділені особливими природними характеристиками для забезпечення життєво необхідних потреб людини в нормальному існуванні, оздоровленні, відпочинку, з одного боку збільшує їх привабливість з точки зору проведення господарської діяльності, наприклад, надання туристичних послуг, що тягне за собою підвищене антропогенне навантаження на них, а з іншого боку важливість рекреаційних, курортно-лікувальних, оздоровчих територій викликає необхідність закріплення в законодавстві підвищених вимог щодо забезпечення їх екологічної безпеки.